

KIRJALLINEN KYSYMYS 95/2006 vp

Saamenkieliset ylioppilaskirjoitukset

Eduskunnan puhemiehelle

Saamen kielen aseman parantamiseksi Suomessa tuli vuonna 1992 voimaan kielilaki. Vuonna 2004 tuli voimaan saamen kielilaki, joka määrittelee kielilain piiriin kuuluvat viranomaiset.

Saamenkielisen opetuksen osuus on lisääntynyt selvästi vuoden 1999 jälkeen, jolloin saamen opetus sai erityisen korvamerkityn rahoituksen. Opettavina kielinä on kolme Suomessa puhuttua saamen kieltä: pohjois-, inarin- ja koltansaame.

Arviolta noin 75—90 % kaikista saamen kieltä puhuvista käyttää pohjoissaamea, inarinsaamea Suomessa puhuu noin 300 ja koltansaamea myös noin 300.

Vuonna 1980 pohjoissaamen on voinut ylioppilaskirjoituksissa kirjoittaa vieraana kielenä. Äidinkielenä pohjoissaamen on voinut kirjoittaa vuodesta 1994 alkaen. Inarinsaamen on voinut kirjoittaa äidinkielenä vuodesta 1998 lähtien. Kevällä 2005 on voinut ensimmäisen kerran kirjoittaa koltansaamen äidinkielenä.

Saamen kielellä opiskelevat saamelaislukiolaiset joutuvat kirjoittamaan muut ylioppilaskir-

joituksissa suoritettavat aineet suomen kielellä. Tämä on johtanut siihen, että muun muassa reaalilaineiden opiskelu halutaan suorittaa lukiossa suomen kielellä. Saamelaiset nuoret haluaisivat opiskella omalla äidinkielellään, mutta ylioppilastutkintojärjestelmä ei kannusta siihen.

Esimerkiksi Suomessa ruotsinkielisessä lukiossa opiskelevat nuoret opiskelevat ruotsiksi ja kirjoittavat kaikki ylioppilaskirjoituksen aineet omalla äidinkielellään ruotsiksi.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä, että saamenkielisten nuorten mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto omalla äidinkielellään laajenee koskemaan myös muita aineita kuin äidinkieltä?

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 2006

Tatja Karvonen /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Tatja Karvosen /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 95/2006 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä, että saamenkielisten nuorten mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto omalla äidinkiellään laajenee koskemaan myös muita aineita kuin äidinkieltä?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 2 momentin mukaan ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi.

Saamen kielen kokeen voi ylioppilastutkinnossa suorittaa äidinkielen kokeena. Äidinkielen koe järjestetään pohjoissaamen ja inarinsaamen kielissä. Lisäksi järjestetään vieraan kielen lyhyen oppimäärän kokeet pohjoissaamen, inarinsaamen ja koltansaamen kielissä.

Eniten osallistujia on ollut pohjoissaamen kokeissa, vaikka osallistujia näissäkin kokeissa on ollut vain vähän verrattuna useimpiin muihin ylioppilastutkinnon kokeisiin. Osallistujien määrä pohjoissaamen äidinkielen kokeessa on vaihdellut eri tutkintokerroilla 1:stä 10:een, ja pohjoissaamen vieraan kielen kokeeseen 2:sta 17:ään viimeisten viiden vuoden aikana. Koltansaamen vieraan kielen koe on ollut mahdollista suorittaa vuodesta 2005. Osallistujamäärät inarinsaamen ja koltansaamen kokeissa ovat olleet erittäin pieniä, kummassakin oli vuonna 2005 kolme kokeilasta.

Koko ylioppilastutkinnon järjestäminen saamen kielillä nostaa esiin monia kysymyksiä. Perusopetuksessa on runsaat 100 oppilasta, jotka

saavat opetusta pääosin saamen kielillä. Vastaa-vasti lukiossa on vain yksittäisiä kursseja saamen kielillä toteutettua muiden oppiaineiden opetusta. Opiskelijoiden valmius koko ylioppilastutkinnon suorittamiseen saamen kielillä ei ole kovin hyvä. Pääasiallisena syynä tähän tilanteeseen on puute saamen kieliä taitavista aineenopettajista sekä oppimateriaaleista.

Ylioppilastutkinnon järjestämisen ongelmana kolmella saamen kielellä on puute näitä kieliä taitavista ja riittävän pätevistä asiantuntijoista tehtäviä laatimaan, kääntämään ja arvostelemaan. Tutkinnon tehtävien laatijoilta, kääntäjiltä ja arvostelijoilta vaaditaan lisäksi, että he eivät ole esteellisiä hoitamaan näitä tehtäviä esimerkiksi siitä syystä, että he opettavat lukiossa tai että heillä on lähisukulaisia osallistumassa tutkintoon.

Ylioppilastutkintolautakunnalla on jo nykyisin ollut vaikeuksia löytää riittävää määrää päteviä henkilöitä laatimaan ja arvostelemaan nykyisiä saamen kielen kokeita. Esimerkiksi inarinsaamen tehtävänlaatija asuu pysyvästi ulkomailla, jolloin matka kokeiden laadinta- ja arvostelukokouksiin on pitkä. Koltansaamen tehtävänlaatijalla on kansakoulunopettajan koulutus, kun lautakunnan jäsenille ja apujäsenille yleisenä pätevyysvaatimuksena on vähintään ylempi korkeakoulututkinto.

Ylioppilastutkinnon muiden koeaineiden tehtävien kääntäminen pohjoissaameksi lienee mahdollista. Sen sijaan inarinsaamen ja koltansaamen kielille koetehtävien kääntäminen ei liene mahdollista.

Saamenkielisiä arvostelijoita muihin kokeisiin kuin saamen eri kielikokeisiin ei löydy ylioppilastutkinnossa tarvittavaa määrää. Kokelaan oikeusturvan varmistamiseksi, mm. tarkistusar-

vostelumenettelyn vuoksi, tarvittaisiin kussakin koeaineessa vähintään neljä sekä ao. kielen että koeaineen hallitsevaa sensoria. Tästä syystä kaikki saamenkieliset koesuoritukset olisi ennen arvoastelua käännettävä suomen kielelle.

Koko tutkinnon toimeenpaneminen saamen kielillä aiheuttaisi ylioppilastutkintolautakunnan arvion mukaan huomattavia lisäkustannuksia mm. koetehtävien ja koesuoritusten kääntämisestä sekä kokous- ja matkakustannuksista.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2006

Opetusministeri Antti Kalliomäki

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 95/2006 rd undertecknat av riksdagsledamot Tatja Karvonen /cent:

Vad avser regeringen göra så att de samiska ungdomarnas möjlighet att avlägga studentexamen på sitt modersmål utsträcks till att gälla även andra ämnen än modersmålet?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Enligt 1 § 2 mom. i lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) avläggs studentexamen på finska eller svenska.

Prov i samiska kan i studentexamen avläggas som prov i modersmålet. Prov i modersmålet ordnas på nordsamiska och enaresamiska. Dessutom ordnas provet i främmande språk enligt den korta lärokursen i nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska.

Det har funnits flest deltagare i proven i nordsamiska, även om deltagarna också i dessa prov har varit fåtaliga jämfört med de flesta andra prov i studentexamen. Antalet deltagare i modersmålsprovet i nordsamiska har varierat mellan 1 och 10 vid olika examenstillfällen, och i provet i främmande språk i nordsamiska mellan 2 och 17 under de senaste fem åren. Provet i främmande språk i skoltsamiska har kunnat avläggas sedan 2005. Deltagarna i proven i enaresamiska och skoltsamiska var varit mycket få, tre examinander i vardera år 2005.

Skall hela studentexamen anordnas på samiska språk inställer sig många frågor. I den grundläggande utbildningen finns drygt 100 elever

som får undervisning på i huvudsak samiska språk. Också i gymnasiet finns det bara enstaka kurser på samiska språk i undervisningen i andra ämnen. Examinandernas färdigheter att avlägga hela studentexamen på samiska är inte särskilt goda. Den främsta orsaken till denna situation är bristen på ämneslärare som kan samiska och på läromedel.

Problemet med studentexamen på tre samiska språk är bristen på tillräckligt kompetenta experter som dels är kunniga i dessa språk, dels kan utarbeta, översätta och bedöma uppgifterna. Av dem som utarbetar, översätter och bedömer examensuppgifterna krävs dessutom att de inte är jäviga att sköta uppgifterna, t.ex. på grund av att de undervisar i gymnasiet eller har nära släktingar som deltar i examen.

Studentexamensnämnden har redan nu haft svårigheter att hitta ett tillräckligt antal kompetenta personer för utarbetandet och bedömningen av de nuvarande proven i samiska. T.ex. den person som utarbetar uppgifterna i enaresamiska bor varaktigt utomlands, och resan till mötena där proven utarbetas och bedöms blir därmed lång. Den som utarbetar uppgifterna i skoltsamiska är till utbildningen folkskollärare, fast det allmänna kompetenskravet för examensnämndens medlemmar och adjungerade medlemmar är minst högre högskoleexamen.

Att få provuppgifterna i de andra ämnena i studentexamen översätta till nordsamiska torde vara möjligt. Däremot är det högst antagligt inte möjligt att få provuppgifterna översätta till enaresamiska och skoltsamiska.

Samiska bedömare av andra prov än de olika språkproven i samiska i studentexamen kan inte uppåddas i tillräckligt stort antal. För att säkra examinandens rättssäkerhet, bl.a. med anledning

av kontrollbedömningsförfarandet, behövs det i varje provämne minst fyra censorer som behärskar både språket i fråga och själva ämnet. Det skulle därför vara nödvändigt att översätta alla samiska provprestationer till finska före bedömningen.

Ett verkställande av hela examen på samiska språk skulle enligt studentexamensnämndens bedömning ge upphov till ansevärliga tilläggskostnader bl.a. för översättning av provuppgifter och provprestationer och för mötes- och resekostnader.

Helsingfors den 14 mars 2006

Undervisningsminister Antti Kalliomäki